

Ob 60-letnici Otona Župančiča

Dne 23. januarja t. l. je praznoval naš odlični pesnik Oton Župančič 60-letnico svojega plodonosnega življenja. Kakšnega pomena je Župančič kot umetnik za kulturo našega malga naroda, o tem pričajo mnogostevilne razprave o njem v naši literaturi, kakor tudi pri drugih narodih. Saj je on, kot mu priznavajo vsi, danes najvišji vrh pesništva ne samo pri nas, ampak med južnimi Slovenci z odločnim korakom v krog številnejših evropskih narodov. Njegovo ime je ozko zvezano z razdobjem naše moderne, ki je prisluhnila do tedaj neznanim utripom umetniškega sveta izven naših meja. A to je bil samo rahel dihanje nove pomladi, ki je vzbudila pri nas svojevrstno cvetje poezije, popolnoma zakoreninjeno v domači zemlji in našem narodu. Čeravno se je Župančič razgledal kot umetnik po tujih zemljah, je vendar v večini svojih pesmi ostal na domačih tleh. Motivi belokranjskih in narodnih pesmi drugih slovanskih narodov so mu bili vzor pri njegovem sicer originalnem ustvarjanju. Zato se nekatere njegovih pesmi beró kot narodne. Naši najboljši skladatelji so jih po vrsti uglašili in ni ga boljšega koncerta, kjer bi se ne pele pesmi na Župančičeva besedila.

Poleg obče človeških vprašanj in teženj zanima pesnika vse kar je kdaj zadevalo in vznemirjalo naš narod ter dobi v Župančičevi poeziji svoj odmev. Skrbí ga usoda naroda ob diplomatski razdelitvi ozemelj, vprašuje se, kaj bo z našo besedo, biča grehe našega gib-

livega značaja in povečuje pokonci može. V zbirki »Zarje Vidove« mu je pri srcu zlasti trpljenje našega naroda na poti k odrešenju. Za umetniško vzgojo naše mladine ima jo prav poseben pomen Župančičeve mladinske pesmi.

Se kot dijak je priobčeval v »Vrtcu« pesmi, ki so poleg Levstikovih še danes najboljše v našem mladinskem slovstvu. Njegov »Cibican« pa je za vse čase vzor prave poezije, namenjene mladim srcem. Vse naše čitanke so polne Župančičevih pesmi in ugank in ni ga šolarčka, ki bi jih ne znal po vrsti na pamet. Saj so vzete iz njegovega srca, zato jih tudi s takim veseljem sprejema. Celo njegova prirejena dela kot »Palčki Poljančki« so se otrokom tako priljubila, da je neka šolarica v težki bolezni, ki je že skoro umirala, hotela še to knjigo — kot svojo zadnjo željo.

Brez Župančičeve pesmi si danes skoro ne moremo misliti kake šolske prireditve. Tudi za to mu morata biti mladina in šola hvaležni.

A ne samo kot pesnik, tudi kot oblikovalec in tvorec našega jezika je Župančič nedosegljiv mojster. To je pokazal kot prevajalec Shakespearea in drugih klasičnih del prvovrstne svetovne literature. Župančič nam je dal kot človek in umetnik vse, kar more kdo dati svojemu narodu.

Mladina kot učiteljstvo se pridružujeta čestitkam celokupnega naroda, želeč pesniku jasne in dolge jeseni življenja, da bi mogel »še kaj ljubelega nam povedati«.

ar.

Za pravični disciplinski postopek

K povesti tej vam koj razlago dam:
So mnogi, ki — čeprav jih je priznati sram —
ljudi z razumom se bojijo
in rajši tepce krog sebe trpijo!

(J. A. Krylov)

Proti ovadbam in denuncijam se učiteljstvo, organizirano v stanovski organizaciji J. U. U. bori že dolgo vrsto let, kar izpričujejo tudi zadnji članki v »Učiteljskem tovarišu« in apeli učiteljskih skupščin, s katerih učiteljstvo od časa do časa še vedno naslavlja na prosvetne oblasti razne resolucije, ki tangirajo to zapleteno vprašanje in predloge za izpremembo zakonitih predpisov o disciplinskem postopku. Ne da se sicer zanikati, da sta borba in spontan odpor učiteljstva proti lažnim ovadbam in denuncijam doslej že v marsičem stvari koristila, ker se je disciplinski postopek v teku razvoja in borbenih teženj povzpela že do višine, na kateri se momentano nahaja v obliki predpisane uredbe, vendar preostane še zmerom odprto vprašanje, v koliko je bilo oz. v koliko je sedaj učiteljstvo zavarovano pred denuncijami in njihovimi lažnimi, često iz golega sovraštva izmišljenimi ovadbami, katerih edini namen je ostal slej ko prej isti, namreč, onemogočiti prizadetega učitelja v njegovem delu ter mu prizadejati gmotno in moralno škodo.

Za proračunsko leto 1936/37. so se v našem parlamentu vodile važne debate in diskusije tudi o prosvetno-personalni politiki. Ob tej priliki je takratni prosvetni minister Stošovič načel tudi vprašanje revizije disciplinskega postopka. Navajam dobesedno odlomek iz njegove fakratne izjave: »Pripomniti imam še, da se mi v interesu osnovne šole in njenih učiteljev zdi zelo potrebna izprememba določb o disciplinskem razsojanju učiteljev narodnih šol. To je edina kategorija državnih uradnikov, ki se za disciplinske prestopke sodi brez formalnega sodišča zgolj z odlokom sreskega načelnika. Tako imenovani disciplinski odbor ima samo značaj posvetovalne kor-

poracije, njegova sodba pa ni obvezna za pravosodno ministrstvo. Hotel bi, da se disciplinsko razsojanje učiteljev vrši z neznatnimi izpremembami po istih načelih kakor nasproti uradništvu splošne državne uprave v dveh instancah: pred banovinskim disciplinskim sodiščem in pred vrhovnim disciplinskim sodiščem pri prosvetnem ministrstvu. V tem pogledu je predložen izpreminjevalni predlog za letošnji finančni zakon«.

Ta izpreminjevalni predlog je bil končno tudi izglasovan in dobili smo že 16. septembra istega leta tako zvano »Uredbo o disciplinski odgovornosti šol. nadzornikov in učiteljev ljudskih šol«, ki vsebuje v § 53., odst. 2., tudi določila, po katerih sme ban odstraniti iz službe onega učitelja, ki se nahaja v disciplinski preiskavi, oz. če obstoji samo sum, da je obdolženec zagrešil imputirano mu dejanje. V tem najskrajšanem primeru se obdolženec na osnovi § 54., odst. 1., navedene uredbe ustavi polovica čistih prejemkov vse dotlej, dokler ni disciplinski postopek zaključen, kar pa pogosto traja mesece in mesece.

In v tem je stožer one težine novega disciplinskega postopka, ki si ga učiteljstvo ne želi! Kako bi se naj sicer, če bi bilo s takšnim disciplinskim postopkom zadovoljno, na lanki banovinski skupščini učiteljstvo dotaknilo tudi stare rane naše personalne politike, namreč ovadb, ki zadobivajo svojo posebno in tendenčno ostrino v narodno mešanih krajih? Kot ekspert za poročilo o prilikah v obmejnem šolstvu in šolskih razmerah na Kočevskem sem imel lani slučajno jaz priliko odgrniti zbranim tovarišem in zastopnikom tiska temne zastore, za katerimi se skrivajo pravi vzroki ovadb in denuncij. Naj pri tej priliki citiram kratko in strnjeno beležko »Slovenskega naroda« od 13. VII. 1937, ki je pod zaglavjem »Žalostno poglavje ovadb« prinesel sledeče: »L. Z. je poročal o sklepih odseka za obmejno šolstvo. Sekcija naj imenuje posebnega referenta, ki bo zbiral in objavljaj

podatke o obmejno šolskih prilikah. Zahteva zaščito učiteljstva ob meji in na Kočevskem in gmotno podporo za njih težko in odgovorno delo. Pri tem poročilu se je razvila živahna debata o žalostnem poglavju anonimnih in podpisanih ovadb. To vprašanje bo pretresal še upravní šolski odsek«. — O tej stvari pa je tudi »Jutro« od 14. VII. 1937 pribilo težko resnico z dvema stavkoma, ki povesta več kot dovolj: »Učitelji trpe često zaradi krivičnih — mnogokrat tudi anonimnih — ovadb. Učiteljski predstavniki so naglasili, da zahtevajo za vse take primere objektivno izvedeno preiskavo«.

Takšne in podobne glose je iznašalo učiteljstvo o zgoraj cit. disciplinski uredbi potlej, ko je ta bila že leto dni v veljavi. Pač zadošten dokaz za razmerje, ki ga ima učiteljstvo do uredbe oz. obratno, tako, da k tem pripombam za uvidenega bralca ni treba nikakih komentarjev.

Učiteljstvo se je borilo in se bo še — o tem sem uverjen — da bosta njegovo delo in čast zaščitena.

Marsikdo se je mogoče pri čitanju teh vrstic že začudeno vprašal, čemu vsa ta dolgovozna razglabljanja o vrednosti in nevrednosti nove disciplinske uredbe, češ, saj se po določenih nove uredbe ne more nikomur skriviti lasu, če se mu krivda ne dokaže. Res je, toda krivica se često dokazuje tudi na civilnem sodišču, iz zaključka razsodbe civilnega sodišča pa se zadeva obravnava še na disciplinskem sodišču. Takšnega postopka si je učiteljstvo tudi želelo in se zanj borilo. Vprašanje pa je, če takšen postopek vrže zmerom objektivno luč na »krivdo« učiteljevo! Praksa prikazuje, da ima tu življenje svoje posebne zakone, ki jih ni mogoče vedno vzporediti s strašljivimi paragrafi... En sam konkreten slučaj pove več kot vsa filozofska in juridična razglabljanja o tem vprašanju.

Vzemimo primer, da se na neki šoli zapleteta v spor šolski upravitelj in učitelj oz. učiteljica. Iz takšnih razmerij se rade izcimijo ovadbe in pritožbe, ker manjka potrpljenja. Pritožba se odstopi drž. tožilstvu, da bi na civilnem sodišču razvzlozila vzroke in povode za nesporazum, žaljivke ali kaj podobnega. Tu zapade eden ali drugi pod določila disciplinske uredbe, po kateri sme disciplinsko sodišče, dokler se krivda ne pojasni, obtoženca odstraniti od službe. To pa so, kakor prikazuje praksa, često malenkostne stvari, ki jih ne gre jemati tako resno, ker niso nikakršni moralni pregreški, pač pa težko prizadenejo obtoženca, ki se mora v suspenziji boriti za življenjski obstoj s polovično plačo. Pravna pot je takisto dolga in zapletena, zadeva se vleče mesece in mesece, da mora uničiti živce še tako močni naturi. Znani so tudi primeri, ko je ovaditelj izstopil iz organizaci-

je JUU, da bi se mu ne bilo treba ev. zagovarjati pred stanovskim razsodiščem v primeru, če se mu pozneje dokaže, da je bila njegova ovadba zoper tovariša plod nenaklonjenosti oz. sovraštva. Naštete sankcije disciplinske uredbe so za spore lažjega značaja vendar malo pretežke in bi jih zgolj s stališča humanosti in socialnosti bilo potrebno omiliti.

Teoretično vzeto je neki primer lahko težek in potrebna je, po mnenju prosv. oblasti, intervencija civilnega sodišča, preden se more za zadevico pobrigati disciplinsko sodišče. Vzemimo sedaj primer, da sodišče osvoji verodostojnost ovaditelja kot priče — kako naj učitelj dokaže svojo nedolžnost pozneje pred disciplinskim sodiščem, ki vpliva na razmerje učitelja do njegove službe? S tem pa stvar še ni zaključena. Ker je namreč razmerje med upraviteljem in učiteljem porušeno, je učitelj suspendiran, dokler zadeva ni rešena pri disciplinskem sodišču. Potek dogodka: civilno sodišče — disciplinsko sodišče — kazni — izvršitev kazni — meseci tečajo, učitelj pa prejema po uredbi v času suspenzije samo polovico mesečne plače. Recimo, da je uradnik IX. polož. skupine, dobiva mesečno torej komaj 600 din, od teh pa plačuje 300 din za stanovanje, 200 din izda za kurjavo, ostane mu za preživljanje 100 din. Pri sebi ima brezposelno sestro in ostarelo mater... ali je sploh mogoča večja kazni in to v času, ko primer niti ni preiskan? Ali naj v takšnih primerih zares odloča zgolj »sum, da je obdolženec zagrešil imputirano mu dejanje« za suspenzijo?

Ne, disciplinska uredba v tej obliki je ponesrečena, ker se naslanja na § 235. U. z., ki pravi: »Ulužbenca, zoper katerega se je uvedlo kazensko ali disciplinsko postopanje, sme disciplinsko sodišče odstraniti od službe, če zahteva to vrsta ali teža disciplinskega postopka«. Ali pa je v zgoraj podanem primeru »vrsta in teža disciplinskega postopka« zares takšna, da se je proti učitelju, ki je branil svojo čast in svoj ugled, izvršila sankcija v takšni strogi obliki? Ali naj bo v danem slučaju zaradi malenkostnega spora, ki ga niti sam ni izzval, zares vržen v obupno stanje, da bo njegova družina primorana živeti mesečno s 100 din?

Ne, takšna uredba ni socialna, ni izraz pravih teženj borbe, ki jo je učiteljstvo bojevalo za svoj položaj. In je zatoj dolžnost prav istega učiteljstva, da se še z naprej bori za pravičnejšo in boljše disciplinsko uredbo in to vse dotlej dokler § 235. ne bo navedel tiste primere, ki »zahtevajo po vrsti in teži«, da se učitelj v času disciplinske preiskave odstrani od službe.

S pravilnikom k disciplinski uredbi in k § 235. U. z. bi bilo učiteljstvo prikrajšano za marsikakšno razočaranje.

Ljube Županc

Učiteljska mala antanta

Jugoslovensko učiteljsko združenje je prejelo od bratskega Českoslovaškega učiteljskega združenja sledeče pismo:

Svaz učiteljstva československeho č. j.
4559 — VI

Izvršnemu odboru Jugoslovenskega učitelj. združenja, Beograd, Kralja Milutina 66.

Spoštovani kolegi in bratje!

Českoslovaško učiteljstvo občuti zelo veliko potrebo po osnovanju učiteljske male antante. Novinarji, dijaki, zdravniki in ostali stanovci že imajo slične organizacije, ki so se v splošnem izkazale kot zelo dobra in koristna stvar.

Romunski tovariši gledajo prav tako s simpatijami na to zamisel. Lani, meseca septembra so priredili veliko oficijelno ekskurzijo po Českoslovaški in sicer po svojem kongresu v Oradea Mare, na katerem sta bila prisotna za naš savez podpisani starosta (predsednik)

in kolega Jurek iz Moravske. Te ekskurzije se je udeležilo 60 oseb. Tudi romunski kolegi poudarjajo ob vsaki priliki potrebo čim ožjega kontakta učiteljskih organizacij iz vseh treh držav male antante.

Bratski Vas naprošamo, da nam sporočite svoje principiellno stališče k temu vprašanju. O realizaciji zamisli bi se potem lahko dogovorili z Vami in z romunskimi kolegi.

Zatrjujemo Vam, spoštovani in dragi bratje, da bi posebno obnavljanje in poglobljanje sodelovanja z Vami bilo prirčno pozdravljeno v vrstah českoslovaškega učiteljstva.

Z bratskimi pozdravi

Svaz učiteljstva československeho.

Izvršni odbor JUU je na svoji seji dne 15. januarja 1938. sprejel v načelu poziv učiteljstva bratske Českoslovaške, a po pravilih bo o končni odločitvi sklepal glavni odbor.

Miha Kobalež:

Težke sanje Matjaža Krempelja

Matjažek Krempelj, učitelj in kulturni delavec pri Sveti Uršuli v Lazah, je bil čisto sposoben človek in bogaboječ državljan, vendar ga je to pot nekaj prevzelo. V dolgi enoličnosti se je preobdelal krompirja v oblikah in si zazele pošteno zabeljenih žgancev. Pa jih ni bil vajen in so mu nespodobno obležali v želodcu, da je imel ponoči težke sanje.

Vozil se je z barko, s starinsko barko, kakor so bile naslikane v raztrganih šolskih knjigah in so navduševale za čuvanje morja. Barka je plavala, gugala se je sem ter tja, naposled je nastal vihar, težki oblaki so zakrili svet, vse se je zmešalo kot uradništvu ob nastopu nove vlade. Barka je zadela ob skalovje in se potopila. Matjažek Krempelj je začel brskati z rokami in nogami, to se pravi, poskušal je plavati in se je tudi zares rešil na obrežje. Otrsel se je vode, legel kar v pesek in se najprej odpočil. Nato se je nekoliko umil in se odpravil na pot. To se ve, da je bil pošteno radoveden, kje se prav za prav nahaja. Oziral se je po obrežju, po lepih travnikih in zelenih hribih. Vse mu je bilo nekako znano, prijetno domače, vendar zelo daleč od njega. Da bi prišel v roke ljudožrcem, tega se ni bal, zakaj bil je učitelj in kulturni delavec pri Sveti Uršuli v Lazah ter je doživel že toliko in takih stvari, da mu je bil strah nepoznana stvar. Tudi se je kmalu potolažil. Sredi polja je zagledal nekaj hiš. Pred njimi so se podili otroci s knjigami in zvezki v rokah. Kar nekako zazeblo ga je in obenem ga je pobožalo nekaj toplega. Ko je prišel bliže, je spoznal, da imajo šolo in da merijo dolge trame ob cesti.

»Spet ta delovna šola!« je vzdihnil in ne hote se mu je orosilo čelo. Oziral se je, kje imajo učitelja. Da se mu le ljubi v tej vročini. Da, tamle sredi otrok se premika. S te-

žavo je odrinil otroke in ga pozdravil. Bil je star možiček, nekoliko sključen in z debelimi očali. V zadregi si je popravil raztrgane hlače in se nasmešnil tuju. Matjažek se je predstavil in stari učitelj je dejal:

»Jaz sem Murenček, Dreje Murenček. Da ne boš mislil, da smo kaka izrazita delovna metoda. O ne! Šolo moramo namreč šele zgraditi. Zdaj smo v neki šupi. Pa počasi se pojdi. Trame za novo stavbo že imamo. Sčasoma bodo otroci nanosili še pesek. Manjkata nam samo še prostor in opeka.«

»Pa to bi morali drugi faktorji, ne?« je dejal Krempelj.

»Drugi faktorji, eh ja!« je vzdihnil Murenček. »Saj poznaš druge faktorje.«

Krempelj je priklimal. Kako bi teh drugih faktorjev ne poznal! Saj jih je tudi pri Sveti Uršuli nekaj. Faktorji so gospod župnik, gospod župan, občinski tajnik, poštar, žandarji, trije krčmarji, dva trgovca, celo nekaj žensk bi moral šteti med faktorje. Faktorjem se ni dobro zameriti. Zato je razumel, zakaj gradi Murenček sam svojo šolo.

Potem sta prešla na druge stvari. Murenček je kimal z glavo in se nekoliko razgovoril. Nič mu ne more reči, kar dobro je pri njih. Včasih dobijo plačo sicer šele dvajsetega ali petindvajsetega, toda tega so krive poštna razmere. Napredujejo sicer ne. Napredovanj pri njih sploh ne poznajo. Plačo dobivajo po oceni, boljše ko je ocena, večjo plačo dobi. Seveda je težko, dobiti dobro oceno. Pa se že prestane. Zdaj bodo pa kmalu velike reforme, zelo velike. Ljudstvo mora namreč imeti besedo pri šoli. Zato bodo vpeljali biro. In to bo primeren način. Najbrž bodo tudi vpeljane uniforme, nekaka milica. Kaj hočemo, svet se modernizira. Sploh je pa že precej napravljenega. V glavnem mestu je pač vsega na razpolago.

Krempelj bi rad videl, kako je vse moderno urejeno, pa je vprašal, kod drži pot v mesto.

»Počakaj, saj grem s teboj. Poldne bo in otroci morajo domov.«

Res je odmolil z otroki in jih spustil. Potem sta se odpravila na pot. Murenček je stlačil v usta ščepec tobaka in pripovedoval, da je že štirideset let učitelj.

»Štirideset let? Ali te ne upokoje?« se je čudil Krempelj.

»Upokoje! Kaj pa misliš! Slušal sem pač, da jih ponekod upokoje s pet in tridesetimi leti. Pri nas ne. Vse dni delamo, do zadnje ure. Kako bi tudi živeli! To je vendar preprosta stvar: za delo plačilo!«

»Aha!« je dejal Matjažek Krempelj in nekoliko ga je zabeležilo.

»Seveda, marsikateri konča že prej z učenjem. Posebno, če je kaj nepoštenosti v njem. Nekateri so malomarni, drugi so premalo pobožni ali pa so pijanci. Vse take že poprej odstranijo. Poleg tega pridejo še pred sodnijo, da je zadoščeno ljudski volji.«

»Tako sodnijo bi pa rad videl,« je menil Krempelj.

»Bova lahko vse videla, saj je itak javno. Pri nas se sodi javno, da se vidi, da je nepristransko.«

Kaj pa šola, pouk?«

»Mislim, da podamo ljudem najpotrebnejše. Čitanje, pisanje, nekaj računanja. Drugo je pa itak nepotrebno.«

»Prirodopisja, fizike nič? Na primer o elektriki, o težnosti, o soncu, da se zemlja vrti okoli sonca ali kaj takega?«

Prestrašen je pogledal Murenček.

»Kaj pa misliš! V naših knjigah je pisano, da se sonce vrti okoli zemlje, in mora že biti tako, ker so knjige od oblasti odobrene. In po knjigah, po odobrenih knjigah moramo učiti. Nikar pa ne misli, da se za znanost ne brigamo. Imamo zanj celo poseben kontrolni urad.«

»Pa če bi hotel učiti, kakor je res?«

»Eh«, je zacmokal Murenček ter pljunil dvakrat po tleh. »Ali sploh veš, kaj je res?«

Vidiš, prišla sva na trg. Tu bi se pokoril, če bi učil, da ni res, kar je ukazano, da je res.«

Krempelj se je zagledal v množico, ki se je prerivala po trgu. Obšla ga je sveta jeza. Srdito je vprašal:

»Torej vsi ti ljudje mislijo, da se vrti sonce okoli zemlje? Vse te ljudi ste tako naučili?«

»Kakor je ukazano, prijatelj!«, se je branil Murenček. »Šola ni nikoli svobodna, v šoli je treba slušati. Mogoče bodo jutri meni in tebi ukazali, da začneva učiti, da je dvakrat dve pet. Nekaj časa se boš jezil, toda kruh je kruh. Počasi boš začel učiti in čez leto dni se ti bo zdelo, da je stvar popolnoma v redu. Počasi boš sam prepričan, da je dvakrat dve pet, kajti svet se ne bo razburjal zaradi take malenkosti. To je samo stvar discipline, poslušnosti. Če pa tega ne poznaš, itak ne moreš biti dober učitelj.«

Krempelj je majal z glavo. Mimo njega so hiteli nosači s težkimi bremenii, gospodje v svetlih oblekah, delavci s trdimi koraki, kmetje s težkimi čevlji, ženske, otroci, vsakovrstni ljudje. Matjažek Krempelj jih je ogledoval s sočutjem. Kakšni reveži! Vidijo sonce, čutijo njegovo vročino, a ne vedo, da se vrti zemlja okoli njega. Reveži, reveži! In kdo je kriv? Učitelj, kdo drugi! Taki učitelji, ko tale Murenček, vedo, kaj je prav, a si ne upajo povedati. Jutri bodo začeli učiti da je sneg črn, pojutrišnjem spet kaj drugega. O žalostni učitelj!

»Ti bi bil prav tak!« je lakonično pljunil Murenček.

»Jaz nikdar. Jaz ne. Jaz se borim za resnico in pravico«, se je razburjal Matjažek Krempelj. »Pri nas se mo pogumnejši, pri nas nismo taki zajci.«

»Ti bi bil prav tak!« je enakomerno ponavljal Murenček.

Krempelj se je razburil do skrajnosti. Ljudje so se začeli ozirati po njem. Nekateri so začeli izpraševati, kaj bi prav za prav rad.